

**MINISTERUL EDUCAȚIEI ȘI CERCETĂRII
CONSILIUL NAȚIONAL PENTRU CURRICULUM**

PROGRAMĂ ȘCOLARĂ PENTRU CLASA A X-A

ȘCOALA DE ARTE ȘI MESERII

LIMBA ȘI LITERATURA ROMÂNĂ

Aprobat prin ordin al ministrului

Nr. 3552/ 08.04.2004

București, 2004

NOTĂ DE PREZENTARE

Disciplina *Limba și literatura română* are un rol deosebit de important în formarea personalității elevilor, în formarea unor deprinderi și abilități necesare „pentru a face față cerințelor societății și economiei bazate pe cunoaștere și pentru a le facilita accesul post-școlar la învățarea pe toată durata vieții” (*Memorandumul asupra învățării permanente*, 2002). Achiziția, actualizarea continuă și ridicarea nivelului de cunoaștere, de deprinderi și de competențe sunt considerate o condiție preliminară de dezvoltare a tuturor cetățenilor pentru participarea acestora în *societatea învățării*, de la cetățenia activă la integrarea pe piața muncii (cf. *European Report on Quality Indicators of Lifelong Learning - Fifteen Quality Indicators*, 2002, Comisia Europeană; Olivier de Schutter, Notis Lebessis, John Paterson, *La governance dans l’Union européenne*, 2001).

Pe parcursul învățământului obligatoriu, elevii trebuie să-și formeze în primul rând, competențele de comunicare indispensabile, în lumea contemporană, pentru orice tip de activitate profesională: să se exprime corect, clar și coerent în limba maternă, să asculte, să înțeleagă și să producă mesaje, orale și scrise, în diverse situații de comunicare.

Studiul limbii și al literaturii române are, de asemenea, o contribuție esențială la formarea unei personalități autonome și creative a elevilor, capabile de discernământ și de spirit critic, apte să-și argumenteze propriile opțiuni, dotate cu sensibilitate estetică și având conștiința propriei identități culturale.

Finalitățile disciplinei sunt reflectate nemijlocit în competențele generale, în valorile și în atitudinile enunțate în prezenta programă, din care derivă întreaga structură curriculară (competențe specifice, conținuturi ale învățării, sugestii metodologice). Aceste finalități își găsesc corespondent în principal în domeniul *Comunicare în limba maternă*, așa cum apare acesta definit în documentele Uniunii Europene (*Anexa 2 a Memorandumului*), cât și în competențele transversale, menționate în același document, din domeniile *Cultură antreprenorială*, *Competențe civice și de relaționare interpersonală*, *A învăța să înveți*, *Sensibilizare la cultură*.

Programa școlară de *Limba și literatura română* pentru clasa a X-a, traseul Școala de arte și meserii (SAM), este corelată cu programa concepută pentru aceeași clasă din traseul liceal. În structura programei se regăsesc aproximativ 50% dintre competențele specifice și conținuturile programei de liceu pentru clasa a X-a, fiind incluse, în plus, anumite conținuturi și competențe specifice adecvate acestui traseu educațional. Pentru a facilita recunoașterea competențelor de comunicare în cadrul calificării dobândite prin traseul SAM, competențelor dobândite prin programă li se pot asocia valori variabile de credite, corespunzătoare unității de competență pentru abilitățile cheie „Comunicare și numerație”, elaborată în cadrul programului de modernizare a învățământului profesional și tehnic (engl. TVET), Phare RO 0108.01. Unui credit îi corespunde un număr de aproximativ 60 de ore de predare-învățare. Prin raportare la echivalentul în ore din ciclul inferior al liceului, pentru transferul pe verticală, absolvenții de SAM vor recupera, fie individual, fie în cadrul anului de completare, activitățile de învățare creditate suplimentar în ciclul inferior al liceului.

În elaborarea acestei programe s-au avut în vedere următoarele:

1. Reorientarea studiului limbii și literaturii române în școlile de arte și meserii printr-o proiectare curriculară modernă, bazată pe modelul comunicativ-funcțional și pe modelul de cultură generală:

- se pune accent pe latura formativă și pragmatică a învățării, având ca scop formarea deprinderilor de exprimare orală și scrisă, conform normelor limbii literare;
- se oferă posibilități de opțiune în privința modalităților de studiu și o corelare a competențelor și conținuturilor cu unitățile sociale și tehnice din standardele de pregătire profesională;
- au fost integrate, în cadrul competențelor specifice și al conținuturilor, elemente ce apar în unitatea de competență „Comunicare și numerație“ (pentru nivelul I) din „Unitățile de competență pentru abilități-cheie“, realizate în cadrul Proiectului TVET-Phare RO 0108.01.

2. Proiectarea conținuturilor învățării în funcție de modelul curricular adoptat.

Conținuturile sunt structurate în două domenii, *Literatură* și *Limbă și comunicare*, și în module subordonate fiecărui domeniu. Conținuturile menționate în programă sunt mijloace de formare și dezvoltare a competențelor specifice propuse pentru fiecare an de studiu.

3. Conturarea unui parcurs didactic coerent și echilibrat, capabil să armonizeze complexitatea obiectului de studiu cu modalitățile didactice de abordare a acestuia, în conformitate cu specificul școlilor de arte și meserii.

Din acest punct de vedere, un accent important se pune pe formarea și exersarea deprinderilor de receptare și de producere a unor texte diverse, care să-i ajute pe elevi în dezvoltarea personală și profesională ulterioară.

4. Identificarea modalităților optime de realizare a competențelor specifice, de a adapta studiul limbii și literaturii române la condițiile particulare ale clasei și la caracteristicile elevilor.

COMPETENȚE GENERALE

1. Utilizarea corectă și adecvată a limbii române în receptarea și în producerea mesajelor în diferite situații de comunicare
2. Folosirea instrumentelor de analiză tematică, structurală și stilistică în receptarea diferitelor texte literare și nonliterare
3. Argumentarea în scris și oral a unor opinii în diverse situații de comunicare

VALORI ȘI ATITUDINI

- Cultivarea unei atitudini pozitive față de comunicare și a încrederii în propriile abilități de comunicare
- Cultivarea unei atitudini pozitive față de limba maternă și recunoașterea rolului acesteia pentru dezvoltarea personală și îmbogățirea orizontului cultural
- Cultivarea interesului și a plăcerii de a citi, a gustului estetic în domeniul literaturii
- Stimularea gândirii autonome, reflexive și critice
- Formarea unor reprezentări culturale privind valorile literaturii române

COMPETENȚE SPECIFICE ȘI CONȚINUTURI

1. Utilizarea corectă și adecvată a limbii române în receptarea și în producerea mesajelor în diferite situații de comunicare

Competențe specifice	Conținuturi
1.1 Utilizarea adecvată a achizițiilor lingvistice în înțelegerea și în producerea diverselor texte	<ul style="list-style-type: none"> - niveluri ale receptării și producerii mesajelor orale și scrise: fonetic, ortografic și de punctuație, morfosintactic, lexico-semantic, stilistico-textual, nonverbal și paraverbal - receptare: texte literare; documente simple (regulament de ordine interioară, extrase din normele de protecția muncii, prospecte, cataloage, pliante etc.) - redactare de texte: descriere, rezumat, caracterizare de personaj, comentariu de text (semnificația unui pasaj, a titlului, procedee artistice folosite și rolul lor în text), compunere liberă; texte de tip funcțional: curriculum vitae, proces-verbal; scrisoarea de intenție, scrisoarea în format electronic
1.2. Explicarea terminologiei proprii specializării și folosirea adecvată a acesteia în situații de comunicare diverse	<ul style="list-style-type: none"> - termeni din domeniile profesionale cunoscute - documente simple de specialitate (fișe de lucru, bonuri, formulare tipizate, registre) - prezentări orale sau scrise: prezentarea unui produs /serviciu, descrierea unei operații tehnice, explicații privind activitatea profesională desfășurată
1.3 Participarea adecvată la interacțiuni verbale în diferite situații de comunicare	<ul style="list-style-type: none"> - intervenții simple într-o discuție - respectarea regulilor unei conversații civilizate și a principiilor ascultării active; claritatea expunerii; folosirea elementelor nonverbale și paraverbale în comunicarea orală etc.

2. Folosirea instrumentelor de analiză tematică, structurală și stilistică în receptarea diferitelor texte literare și nonliterare

Competențe specifice	Conținuturi
2.1. Înțelegerea globală a sensului unui text dat	<ul style="list-style-type: none"> - stabilirea temei, a ideii centrale - explicarea, cu ajutorul dicționarului, a sensului contextual al cuvintelor necunoscute
2.2. Procesarea (selectarea și restructurarea) informațiilor esențiale dintr-un text dat	<ul style="list-style-type: none"> - stabilirea ideilor principale și a celor secundare dintr-un text - rezumat - identificarea câmpurilor semantice dominante dintr-un text - sintetizarea informațiilor obținute dintr-un document simplu (date, termene de realizare, reguli, condiții, forme de prezentare, parametri, evenimente)
2.3 Identificarea trăsăturilor specifice prozei narative, ale poeziei și ale dramaturgiei	<ul style="list-style-type: none"> - particularități ale prozei narative - particularități ale poeziei - particularități ale textului dramatic
2.4 Utilizarea adecvată a conceptelor de teorie a literaturii în analiza și în discutarea textelor literare studiate	<ul style="list-style-type: none"> - pentru proza narativă: momentele subiectului, autor, narator, personaje; registre stilistice - pentru poezie: câmpuri semantice, procedee artistice, elemente de versificație - pentru textul dramatic: acte, tablouri, personaje, replici, indicații scenice

3. Argumentarea în scris și oral a unor opinii în diverse situații de comunicare

	Competențe specifice	Conținuturi
3.1	Susținerea unui punct de vedere: formularea de argumente și contraargumente	- argumentație simplă în diverse contexte: conversații pe teme curente sau specifice profesiei; discuții pe marginea textelor literare
3.2	Evaluarea critică a unei argumentări	- grilă de evaluare a unei argumentări.

RECOMANDĂRI PRIVIND CONȚINUTURILE ÎNVĂȚĂRII

Conținuturile învățării sunt grupate în două domenii: **Literatură** și **Limbă și comunicare**.

În actualul curriculum se specifică, pentru domeniul **Literatură**, doar **numărul minim** de texte/ creații artistice (pentru clasa a X-a: minimum **8** texte). Profesorii (și autorii de manuale) vor alege textele pe care le consideră potrivite cerințelor formulate.

În alegerea textelor se va ține seama, în plus față de criteriile indicate la fiecare modul de conținuturi, de următoarele criterii generale: **accesibilitate** în raport cu nivelul de dezvoltare intelectuală și de cultură generală al elevilor; **atractivitate**; **valoare**; **volumul de lecturi** propuse pe parcursul întregului an școlar în raport cu timpul disponibil.

Acolo unde consideră necesar, profesorii (și autorii de manuale) pot lărgi numărul de texte pentru studiu, propunând inclusiv texte din literatura universală. De asemenea, pot fi incluse texte suplimentare având caracter ilustrativ.

I. Literatură

1.1. Cum citesc proză narativă?

- momentele subiectului, autor, narator, personaje; registre stilistice

Se vor studia următoarele tipuri de texte:

Proză scurtă: 1 basm cult, 1 nuvelă

Roman: 2 texte, din epoci diferite

1.2. Cum citesc poezie?

- câmpuri semantice, procedee artistice, elemente de versificație

Se va studia un grupaj de poezii alcătuit din minimum 3 texte.

1.3. Cum citesc textul dramatic?

- acte, tablouri, personaje, replici, indicații scenice

Se va studia 1 text dramatic.

Cele 8 texte obligatorii pentru studiu vor fi selectate din opera unor scriitori canonici incluși în următoarea listă: Mihai Eminescu, Ion Creangă, I. L. Caragiale, Titu Maiorescu, Ioan Slavici, G. Bacovia, Lucian Blaga, Tudor Arghezi, Ion Barbu, Mihail Sadoveanu, Liviu Rebreanu, Camil Petrescu, G. Călinescu, E. Lovinescu, Marin Preda, Nichita Stănescu, Marin Sorescu.

II. Limbă și comunicare

Studiul limbii române se axează pe două coordonate principale: (a) *normativă* și (b) *funcțională*, având ca obiectiv formarea la elevi a unor deprinderi de a folosi limba română corect, adecvat și eficient în producerea și receptarea textelor orale și scrise.

Abordarea conținuturilor propuse se va face în ordinea aleasă de autorii de manuale sau de profesori, integrându-le acolo unde consideră că au eficiență didactică. Se recomandă, pentru studiul limbii române, folosirea, de preferință, a textelor selectate pentru domeniul **Literatură**, dar și a unor texte de limbă vorbită.

În funcție de cunoștințele elevilor se vor actualiza și se vor consolida noțiunile de fonetică, de vocabular, de morfologie, de sintaxă și de stilistică dobândite în gimnaziu și în clasa a IX-a.

Aspectele teoretice vor fi reduse la strictul necesar, în favoarea aplicațiilor practice.

Conținuturile din domeniul **Limbă și comunicare** pot fi abordate aplicativ atât în receptarea textelor literare sau nonliterare, cât și în producerea de texte diverse. Practica rațională a limbii vizează sesizarea rolului elementelor de construcție a comunicării și folosirea corectă a acestora în propria comunicare scrisă și orală.

Producerea și receptarea mesajelor orale și scrise

Se vor avea în vedere următoarele aspecte:

1. **Normele literare privind ortografia și punctuația, elemente de fonetică:** scrierea și pronunțarea numelor proprii; scrierea și pronunțarea neologismelor
2. **Nivelul lexico-semantic:** utilizarea corectă a derivatelor și a compuselor; folosirea adecvată a cuvintelor în context; locuțiuni, expresii
3. **Nivelul morfosintactic:** acordul gramatical; relații sintactice în propoziție și în frază (interdependență, coordonare și subordonare)
4. **Elemente stilistico-textuale:** coerență și coeziune în exprimarea scrisă și orală; registre stilistice

Comunicarea orală

D i a l o g u l

- tipuri: conversații pe teme curente sau specifice profesiei; discuții pe marginea textelor literare
- reguli ale dialogului (atenția acordată interlocutorului, preluarea/cedarea cuvântului la momentul oportun, dozarea participării la dialog etc.)
- tehnici ale dialogului eficient
 - adecvarea la situația de comunicare dialogată (interlocutor, context etc.)
 - adecvarea la scopul comunicării (informare, argumentare/persuasiune etc.)
- structura dialogului (replica; perechi de replici; grupaje de replici, formule de deschidere, de menținere, de încheiere a dialogului etc.)
- argumentare și contraargumentare în dialog

M o n o l o g u l

- tipuri: povestirea / relatarea orală, descrierea orală, argumentarea orală, prezentarea unui produs /serviciu uzual, descrierea unei operații tehnice, explicații privind activitatea profesională desfășurată
- reguli ale monologului (contactul vizual cu auditoriul; raportarea la reacțiile auditoriului etc.)
- tehnici ale monologului eficient
 - adecvarea la situația de comunicare monologată (auditoriu, context)
 - adecvarea la scopul comunicării (informare, argumentare/persuasiune etc.)
- structura monologului (introducerea, cuprinsul, încheierea)

Rolul elementelor nonverbale și paraverbale în comunicarea orală:

- gesturi, mimică, poziție a corpului, pauze în vorbire, tonalitate, ritmul vorbirii etc.

Comunicarea scrisă

Redactarea de texte

- compuneri școlare: rezumat, caracterizări de personaje, comentariu de text (semnificația unui pasaj, a titlului, procedee artistice folosite și rolul lor în text), compunere liberă;
- texte de tip funcțional: proces-verbal, curriculum vitae, scrisoare de intenție, scrisoarea în format electronic;
- completarea documentelor simple de specialitate: fișe de lucru, bonuri, formulare tipizate, registre.

Tipuri de texte nonliterare propuse spre discutare în orele de comunicare: documente simple (regulament de ordine interioară, extrase din normele de protecția muncii, prospecte, cataloage, pliante).

SUGESTII METODOLOGICE

- *Orientarea studiului către elev.*

Profesorii vor lua în considerare nevoile reale ale elevilor, adaptându-și demersurile didactice în funcție de acestea. Finalitățile disciplinei se pot realiza optim prin centrarea pe procesul învățării, pe activitatea elevului. De aici decurge necesitatea de a pune un accent mai mare pe activitățile didactice de tip formativ și performativ, care presupun implicare și interacțiune pentru rezolvarea unor sarcini concrete de învățare. Profesorii se vor ghida, în activitatea la clasă, în primul rând, după programa școlară și vor folosi manualele ca instrumente de lucru flexibile și adaptabile nevoilor concrete ale grupului de elevi. Profesorii au libertatea de a selecta atât metodele pe care le consideră adecvate pentru atingerea finalităților vizate, cât și temele și textele pentru studiu. Opțiunea pentru selectarea temelor și a textelor se poate baza pe chestionare de evaluare a capacităților și a intereselor de lectură ale elevilor din clasă.

- *Caracterul funcțional, practic, aplicativ al predării-învățării*

Având în vedere că programa are la bază competențele generale și pe cele specifice, conținuturile apar, în acest context, drept mijloace de realizare a finalităților disciplinei. În ceea ce privește producerea de mesaje scrise și orale, sunt vizate competențe procedurale care să poată fi transferate în contexte diverse (rezumare, analiză, argumentare, descriere etc.). Este important ca profesorii să aloce **ore distincte de comunicare orală și de comunicare scrisă**, care să vizeze competențele specifice și conținuturile propuse în programă. În cadrul lucrării scrise semestriale este necesar ca un subiect să conțină probleme de limbă și comunicare (redactarea unui text funcțional care să aibă legătură cu specializarea elevilor; de pildă: justificarea opțiunii pentru profesia aleasă, descrierea unui produs, reclama unui produs din domeniul de specialitate, scrisoare de intenție, curriculum vitae etc.). Pentru sugestii și exemple de activități de învățare, poate fi consultat volumul *Ghid metodologic. Aria curriculară Limbă și comunicare, liceu*, București, Editura Aramis, 2002, elaborat de Consiliul Național pentru Curriculum.

- *Diversificarea metodelor și a instrumentelor de evaluare*

O eficiență sporită a învățării decurge și din tipurile de evaluare folosite în procesul didactic. Este recomandabil ca profesorii să folosească, în mod adecvat, toate tipurile de evaluare: evaluare inițială, evaluare continuă și evaluare sumativă; evaluare de proces, de produs și de progres. De asemenea, este recomandabil ca profesorii să folosească metode și instrumente complementare de evaluare: observarea sistematică a comportamentului elevilor, investigația, proiectul, portofoliul, autoevaluarea. Pentru exemple și sugestii, poate fi consultat volumul *Ghid de evaluare. Limba și literatura română*, București, Editura Aramis, 2001, elaborat de Serviciul Național de Evaluare și Examinare.